

RAHNEROVA SLUŽBA CRKVI

Dr Josip Ćurić

»Nemo ante mortem beatus!« Ova je starinska izreka poticala trijezne mislioce da s dužnom suzdržljivošću govore i sude o svojim suvremenicima. U svjetlu iste izreke trebalo bi shvatiti i retke koji slijede; njihova svrha nije da bilo kakvom »aureolom« uokvire čovjeka koji će možda do svoje smrti još mnogo štošta iskusiti... Naš bi prikaz htio samo jedno — naime, katoličku javnost kod nas potanje upoznati s misliocem koji igra zamašnu ulogu u suvremenom katolicizmu.

ULOMCI JEDNOG ŽIVOTA

Prema umjesnoj opasci Vorgrimlerovoj¹ svaki bi teolog-svećenik-redovnik morao biti toliko prožet svojim zvanjem i poslanjem, te mu zemaljsko podrijetlo ostane posve u pozadini; morao bi poput starozavjetnog Melkizedeka zalaziti u ljudski vidokrug »bez oca, bez majke, bez predaka«, kao onaj kojemu se ne zna »ni početak ni svršetak živovanja«, da bi na taj način bio »prava slika Sina Božjega«...² Ali, s druge strane, treba da podjednako uzmemo u obzir Otajstvo Utjelovljenja koje — sjedinivši Najviše s Najnižim — i usred zemaljske »ludosti« očituje Nebesko Sveznanje, i kroz ljudsku »nemoć« objavljuje Božansku Svemoć; pod tim pak vidom imamo pravo i na slugama Utjelovljenja Riječi istraživati pojedine ljudske i zemaljske crte.

Što se tiče Karla Rahnera, istaknimo odmah da on potječe iz uzorne katoličke obitelji. Rodio se 5. ožujka 1904. u Freiburgu (Breisgau) kao četrto od sedmero djece, kojima Providnost obdari profesora Karla Rahnera i njegovu suprugu Lujzu rođ. Trescher. U ljetnim bi se mjesecima broj ukučana povećao tim što bi kod Rahnerovih provodio praznike mladi Pier Giorgio Frassatti. Inače, Karlov 2 godine stariji brat Hugo napominje da je među mlađim naraštajem u kući vladala zanimljiva podjela na dvije skupine: u »starijoj« je kao najmlađi slovio sam Hugo, dok je nad preostalim — »mlađima« — dominirao Karlo!³ Sitna ova opaska daje naslutiti da se u Karla dosta rano zapažala stanovita krepčina i samosvojnost duha — što će kasnije živo karakterizirati pisca studije: »Slobodna riječ u Crkvi«.⁴ Po samom svom rodnom kraju spada Karl Rahner među tkzv. »Alemane« u koje se ubra-

1. POR. H. VORGRIMLER: *Karl Rahner. Leben-Denken-Werke*, München 1963, str. 7 sl. Dužnost nam je da na ovom mjestu iskažemo zahvalnost Dru HERBERTU VORGRIMLERU koji nam je svojom dobrotom uvelike pomogao pri pisanju ovoga prikaza.

2. Por. Hebr 7, 3.

3. Por. *Eucharisticon fraternitatis*, epilog u skupnom djelu »Gott in Welt. Festgabe für Karl Rahner«, Freiburg 1964, sv. II, str. 899.

4. *Das freie Wort in der Kirche*, Einsiedeln 1953. Treće izdanje 1962.

jaju također i Martin Heidegger i Karl Barth i Berltad Welte i Max Müller, dakle sve od reda misaoni i veoma utjecajni ljudi današnjice. Zanimljivo je da cijela ta »alemanska« skupina ima dosta zajedničkih crta: svi su više-manje skloni analitičkom reflektiranju koje istom nakon minucioznih istraga prelazi u neočekivanu sintezu; svi su izrazito povučeni u sebe i ne podnose bilo kakvih deklamatornih, demagoških afektacija; svima je stil nekako sumoran, zbijen i težak, ali unatoč toga zalaze oni svojim super-apstraktnim izričajima čovjeku »pod kožu«, jer ne ostavljaju netaknutu ni najsitniju žilicu zbiljnosti; svi napokon imaju smisla za krepki i zdravi humor, no cjelinu života gledaju uglavnom kroz prizmu melanholične ironije koja pomalo graniči s tragikom. Međutim, kraj svih tih zajedničkih crta, njihovi se filozofski i teološki nazori uvelike razlikuju.

Sve do svršetka srednje škole bio je Karlo prosječan đak, više oduševljen za »Quickborn« i »Jugendbewegung« nego li za školsku knjigu. Položivši krajem ožujka 1922. veliku maturu stupa neočekivano 20. travnja iste godine u isusovački novicijat, koji se tada nalazio izvan Njemačke — u mjestancu Feldkirch; priuštiio si je bio samo tri tjedna »praznika«! I ovo će, izgleda biti izrazita značajka na profilu kasnijeg prvaka evropske teologije: on se nikad ne zna i ne želi odmarati. Tako i danas, premda je već navršio šezdesetu godinu života, započinje Rahner svoj radni dan u 4 sata ujutro, dok na počinak odlazi istom oko 11 u noći; ljetne pak praznike uglavnom iskorišćuje za pisanje novih studija i predavanja.⁵

Već u prvj godini novaštva pojavila se kod Rahnera želja da dublje i sustavno shvati tradicionalnu kršćansku duhovnost. Nije gubio vrijeme listajući popularizatorne ascetike, nego se odlučno zadubio u same izvore, reflektirajući uvijek na vlastito duševno zbiljevanje. Iz ovoga sistematskog studija niknuše lijepe, premda — razumije se — početničke rasprave o ascezi i mistici, o pobožnosti Srcu Isusovu, o ignacijskom traženju »konkretne« Volje Božje itd. Neki od ovih radova, dotjerani i upotpunjeni, pribavit će mu kasnije profesorsku habilitaciju na insbruškom sveučilištu. Inače, Rahner se takvog samostalnog studija držao i onda, kad je u Pullachu slušao filozofiju i u Valkenburgu teologiju. Kroz tih 7 godina on je gotovo sve svoje slobodno vrijeme utrošio na proučavanje velikih sistema iz prošlosti, u prvom redu tomizma i kantizma: čitav niz sitnim rukopisom ispisanih bilježnica svjedoči — s kolikom je revnošću proučio genijalnu tomističku sintezu, kojom je u naše doba J. Maréchal, prvi od svih pobornika Skolastike, sustavno i kritički nadvladao Kanta. Tako se mladi skolastik, usred vrlo naglašene »suarezijanske« okoline, razvio u veoma samostalnog tomistu — kojeg su profesori kod predavanja češće zapitkivali: »Fr. Rahner, slažete li se s ovom tezom?«

Nitko se stoga nije iznenadio, kad ga poglavari godine 1934. nakon svršene teologije poslaše na bienij u rodni grad Freiburg, neka ondje sluša Heideggerova predavanja i ujedno spremi doktorat iz filozofije. Kako je, međutim, naumio u svojoj disertaciji obraditi Akvinčevu metafiziku spoznaje, morao je za moderatora teze uzeti Martina Honeckera, profesora »poredbene« filozofije na freiburškom sveučilištu. Honecker je spadao među one tkzv. »tomiste«, koji su kroz prvu polovicu XX-og stoljeća skrajnom neuvidavnoš-

5. Tako je u ljetnim mjesecima 1961. nastao *Kleines theologisches Wörterbuch*, Herder-Bücherei 108—109, u kojem na 400 strana zbijenog teksta nalazimo 635 dragocjenih tumačenja.

ću propagirali konceptualističke derivate Christiana Wolffa, kao da bi to bili autohtoni izvodi Akvinčevi; razumije se da ovakav »tomista« nije mogao vidjeti ništa dobra u disertaciji, kojom je mladi Rahner mimoišao vjekove dekadentnog tomizma da bi sam, pozivajući se isključivo na Rousselota i Maréchala, iskazao svetog Tomu, kakav je (prema njegovu poimanju) stvarno bio nekoć i kakvog mi upravo trebamo danas! Honecker je predloženu disertaciju u cijelosti zabacio, posijavši na rub njezinih strana brojne, ponajviše vrlo plitke opaske; doktorandu pak nije preostalo drugo nego da se osramoćen, u proljeće 1936. bez ikakva naslova otputi iz Freiburga. Svakako, služi mu na čast, što se u kasnijem životu nije nikad javno okomio na tu Honeckerovu neuviđavnost i nepravdu; velimo »nepravdu«, jer je prema sudu objektivnih sudaca Rahnerova disertacija u svakom pogledu bila vrijedna najvećeg priznanja. On ju je doskora objelodanio u Innsbrucku 1939. pod naslovom: »Geist in Welt«, dok je njegov učenik Johann B. Metz priredio drugo izdanje iste knjige u Münchenu 1957; obadva puta djelo je bilo primljeno s izvanrednim pohvalama.⁶ Izravnu zadovoljštinu za pretrpljeno poniženje i nepravdu primio je Rahner istom 1. studenog 1963. kad ga je sveučilište u Münchenu zamolio da na filozofskom fakultetu preuzme dotadašnju Gardinijevu katedru za filozofiju religije i kršćanski nazor na svijet. U vrijeme dakle, kad se Honeckerovo ime ne spominje zbilja nigdje, najmanje pak u filozofiji, u to vrijeme izlazi Rahner na glas kao prvi isusovac, kojemu jedno njemačko sveučilište nudi filozofsku katedru. Uz odobrenje poglavara on ju je i preuzeo u svibnju 1964.

Dakako, zamašni ovaj preokret nije nadošao slučajno! Trebalo je da prije toga kroz četvrt stoljeća Rahner stvara upravo »čudesa«. Odbijen naime u Freiburgu, spremi on za nekoliko mjeseci teološku disertaciju »O rođenju Crkve iz Kristova Srca«,⁷ uspješno je obrani u Innsbrucku, te na taj način još iste godine 1936. postiže doktorat iz dogmatike. Slijedećeg se ljeta već habilitirao na insbruškom sveučilištu te s novom školskom godinom započe svoju profesorsku karijeru. Ali ga nacistički upad u Austriju prisili da u listopadu 1939. napusti Tirol (»Gauverbot«) i skloni se kao prognanik najprije u bečki Ordinarijat, a onda na zabitnu jednu seosku župu u Bavarskoj. Po svršetku rata sprovede tri godine u Pullachu docirajući teologiju; zatim se opet 1948. vraća u Innsbruck, gdje ostaje punih 16 godina — sve do imenovanja za sveučilišnog profesora u Münchenu. Taj posljednji dugi boravak u Innsbrucku bio je razdoblje njegova najintenzivnijeg publicističkog rada: svojim je spisima oduševio golem broj učenjaka i mislilaca širom svih kontinenata; nu, kako to redovito biva, sukobio se i s nekolicinom zagrižljivih protivnika. Ovima treba »zahvaliti«, što je prilično kasno, istom u proljeće 1960. imenovan od Pape Ivana XXIII za savjetnika pripravnice saborske komisije »De Sacramentis«. Bečki kardinal Franz König uzeo je Rahnera za svog teologa kod prvog zasjedanja II Vatikanskog Sabora, što je u nekom smislu pripomoglo da ga i Papa uvrsti u prvu skupinu od 195 saborskih teologa-

6. »Bez sumnje je to jedna od najznačajnijih knjiga, što su u prošlim desetljećima objavljene s područja Skolastike«, pisao je J. de Vries u »Scholastik« 15 (1940) 404 sl. Nakon drugog izdanja iste Rahnerove knjige smatrao je Martin Heidegger umjesnim da iz Freiburga krene na put u Innsbruck te ondje svom negdašnjem slušaču osobno čestita... Tko zna, kako Heidegger nerado i rijetko putuje, shvatit će vrijednost ovog priznanja.

7. *Die Kirche aus dem Herzen Christi*, Innsbruck 1936. (u rukopisu)

stručnjaka, zvanih »periti«.⁸ Za vrijeme drugog saborskog zasjedanja bio je Rahner u dva navrata, 7. i 25. studenog 1963., primljen u audienciju kod Pape Pavla VI; u obadviije zgode Sveti je Otac izričito pohvalio Rahnerovo teološko djelovanje, hrabrići ga neka i dalje nastavi dosadašnjim putem! Izrazio je povrh toga želju da bi Rahner kao profesor predavao u Rimu, te naglasio kako je i sam čitao neke njegove spise i njima se uvelike okoristio. Ovo priznanje nije jedino što bi ga Rahner primio u posljednje dvije-tri godine, nakon nedolične hajke kojoj je bio meta 1962;⁹ ali nam izjava Pavla VI već sama za sebe živo svjedoči da se u današnjem svijetu i katolicizmu djelo Karla Rahnera ne može olako ignorirati!¹⁰

ODVIRCI JEDNE MISLI

Tko zna da je cjelovita Rahnerova bibliografija 1. srpnja 1964. brojila točno 920 raznih knjiga, rasprava i napisa, razumjet će kako baš nije jednostavno govoriti o Rahnerovu djelu i o Rahnerovoj misli u jedini! Dosta je, makar površno, prolistati pet svezaka njegovih »Teoloških spisa«¹¹ pa da čovjek kroz 83 studije, otisnute ondje na 2370 strana, razabere bujnost i šarolikost Rahnerovih vidika. Ipak, to još ni izdaleka nije čitavo njegovo djelo! Pređašnjim se naime pridružuje još i šesti, zasebni svezak pastoralno-teoloških radova: »Poslanje i Milost«,¹² gdje 24 studije ispunjaju 552 strane. Svemu ovom prethodila su dva ključna Rahnerova djela: filozofska disertacija »Geist in Welt«, o kojoj je već bilo govora, i fundamentalno-teološka studija »Hörer des ortes«, koju je Johann B. Metz također priredio u drugom izdanju; obadva ta djela imaju zajedno 630 strana. Nadalje, ne smijemo prešutjeti činjenicu da je Rahner »duša« nove Herderove zbirke rasprava »Quaestiones disputatae«, u kojoj su dosad objavljena 22 sveska; pet ih je Rahner ispisao u cjelosti, dok je u drugima znao dati izvanredno uvažene i opširne doprinose — na pr. o filozofsko-teološkoj problematici evolucije, o primatu i episkopatu, o teologiji obnove đakonata itd, što i opet znači blizu 1000 strana snažnog i zbijenog teksta... Povrh toga treba istaknuti da Rahneru pripada glavna zasluga za novo, potpuno prerađeno izdanje Buchbergerovog »Lexikon für Theologie und Kirche«, koji će, kad bude dogotovljen, u svojih deset svezaka sadržavati preko 30.000 termina, obrađenih od 1900 suradnika. U dosad objelodanjenih osam svezaka ispisao je Rahner 87 povećih,

8. Talijanski godišnjak »Cristo nel mondo« u svom desetom godištu (1963) na strani 66. predstavlja saborske stručnjake ovako:

»Occorre nominare anzitutto colui che è ritenuto il più grande teologo del nostro tempo, il tedesco Karl Rahner... Altri nomi di primo piano sono: P. Bernhard Haering, moralista... il domenicano Yves Congar... i due gesuiti Jean Doniélou e Henri de Lubac, ai quali molto si deve la nuova atmosfera che regna oggi nella Chiesa.«

9. Preko 250 raznih sveučilišnih profesora-svjetovnjaka u Njemačkoj, ponajviše članova tkzv. »Paulus-Gesellschaft«, iskazalo je u ljetu 1962. pismenim putem svoju odanost i povjerenje Rahneru. Za uzvrat, on im je posvetio peti svezak svojih »Schriften zur Theologie« napisavši u predgovoru: »Der Band ist der Paulus-Gesellschaft und vor allem ihren führenden Männern dankbar gewidmet. Bei ihnen habe ich in diesem Jahr wieder erfahren: ein treuer Freund ist eine feste Burg.« (Sir 6, 14.)

10. Istinitost ovog izvoda mogli bi potvrditi oni saborski Oci koji istom na Saboru u Rimu doznadoše za Rahnera i njegovo djelo!

11. *Schriften zur Theologie I — V*, Einsiedeln 1954. sl. Peto izdanje od 1960.

12. *Sendung und Gnade* Innsbruck 1959. Treće izdanje 1961.

možda najodgovornijih sastavaka,¹³ nadahnuvši pri tom i ostale ključne opise svojim mentalitetom. Uz to je surađivao i na drugim leksikonima, pisao znanstvene i pobudne članke u mnogim revijama («Wort und Wahrheit», «Geist und Leben» itd.), objavio nekoliko zbirki molitava, propovijedi i razmatranja, pobrinuo se za četiri nova izdanja klasičnog Denzingerovog »Enchiridion«, preuzeo na sebe izdavanje i svojevrsnog »Denzingera« na njemačkom jeziku,¹⁴ održao golem niz predavanja pred svakovrsnim slušateljstvom, nastupivši u nekoliko navrata i na televiziji, dok je preko 12 radio-postaja govorio devedesetak puta. Dodajmo, radi potpunosti, da je snimio nekoliko gramofonskih ploča; jedna od njih, rađena uz sudjelovanje književnika Heinricha Bölla, služi kao pripava za svečanost Prve Pričesti.¹⁵

Uporedo s tim publicističkim radom teku njegova predavanja u školi, gdje je za slušače sastavio izvanredno uspješna skripta. Nadasve je glasovit njegov kondeks »De Gratia Christi«, s 350 strana velikog formata, zatim traktat »O Stvaranju i Istočnom grijehu« — 298 strana — te napokon epohalni povjesno-teološki prikaz »De Poenitentia«, kojemu četvrto izdanje iz godine 1960. broji 785 strana... Nažalost, ova skripta nisu pripremljena za tisak, nego ih samo studenti umnažaju »ad usum privatum«. Slično je i s nizom Rahnerovih nagovora, duhovnih vježba i svećeničkih obnova: sve se to privatno prepisuje i hektografira, a zajedno s njegovim dosad tiskanim djelima sačinjavalo bi više od 12.000 strana teksta.

Da li je moguće usred ovoga mnoštva pronaći jednu ishodišnu točku i držati se do kraja jedne misli-vodilje? Nitko to još nije pravo pokušao. Rahner naime nije mislilac koji bi jedamput nešto veličanstveno zamislio, da onda posustavši pod teretom vlastite veličine ponavlja do u beskraj jedno te isto; kod njega neprestance ključaju novi vidici, nove zagonetke i nova rješenja tako da se Vögrimmler našao prisiljen te svemu naprosto dadne naslov: »Die bunte Vielfalt der theologischen Probleme«.¹⁶ Međutim, svaki se pozoran čitalac Rahnerovih publikacija može uvjeriti kako je taj čovjek od prvog svog spisa pa sve do dana današnjeg ostao sam sebi savršeno dosljedan. Dakako, mnoge je mladenačke vidike razbistrio, proširio i produbio; ali kroz minulih četvrt stoljeća nije on opozvao nijednoga svog nazora niti je pače bio prinuđen da bilo što opoziva. Stojeći svejednako na križištu filozofske i teološke misli, on iz dana u dan sve bolje povezuje mnogostruke niti svoje antropološki orijentirane teologije, u kojoj ipak, kako nam se čini, ključnu ulogu ima zamišljaj s r.c.a. To je naime problem kojim se Rahner pozabavio već u godinama novštva, da ga onda misaono i duhovito nabaci u prvoj svojoj tiskanoj knjizi¹⁷ i uplete u samu teološku disertaciju »O rođenju Crkve iz Kristova Srca«; to je problem, na koji će se slavni dogmatičar uvijek iznova vraćati, dok mu konačno ne razradi genijalno rješenje raspravom: »O teologiji simbola«,¹⁸ u kojoj skupa s bratom mu Hugom gledamo »den Inbegriff seiner theologischen Grundrichtung«.¹⁹

13. Ovamo nisu uračunate posve kratke »natuknice«, kao na pr. »Existential, übernatürliches«, III svezak, col. 1301.

14. *Der Glaube der Kirche in den Urkunden der Lehrverkündigung*, od 2. izdanja (1948.) do šestog: (1961.) izdavač K. Rahner.

15. K. RAHNER — H. BÖLL, *Brot zum Leben*, Fono-Verlagsgesellschaft Freiburg, Ecclesia EL 60 116.

16. H. VÖGRIMMLER, *Karl Rahner*, München 1963, str. 62.

17. *Worte ins Schwelgen*, Innsbruck 1938. Sedmo izdanje 1959.

18. *Zur Theologie des Symbols, Schriften IV*, Einsiedeln 1960, str. 275—311.

19. Por. *Eucharisticon fraternitatis* u »Gott in Welt« II svezak, str. 897.

»Srce« je Rahneru najnutarnija »klijetka« ljudskoga bića, iz koje provire i u koju uvire sve što kao ljudi imamo i jesmo; ono je, da se lakonski izrazimo, čovjekov imanetni »alfa« i »omega«. Takav zamišljaj srca crpio je Rahner donekle iz egzistencijalnog dueta: »centar-periferija«, kako ga razumiju moderni fenomenolozi; ipak, daleko se više bazira njegovo shvaćanje na dinamičnom Akvinčevu binaru: »substantia-accidens«, gdje supstancija znači nomenalno žarište svih fenomenalnih autorealizacija nekoga stvara. Prema tome, čitav čovjekov život skupa s vanjskim njegovim izgledom bio bi simbolična projekcija i realizacija srca u vremenu i prostoru; opskrba, što je pri tom naša sloboda čuti od strane naravnog okvira, bila bi »concupiscentia« u teološkom smislu riječi... Nu sve što god činimo, bilo to dobro ili zlo, predstavlja rascvat otajstvene naše izvorne nutrine — te je tako svojevrsna »emanatio«, »explicitatio cordis«!

Ovaj dinamični zamišljaj srca omogućio je Rahneru da novom svježinom oriše proces Rađanja u Bogu, gledajući Sina kao Realni Simbol Očev;²⁰ omogućio mu je da u granicama katoličke pravovjernosti poveže s tim procesom samo Utjelovljenje Riječi, na koje se, uz dužne distinkcije, nadovezuje i Stvaranje svijeta i Milosno Uzdignuće čovječanstva i konačna Slava u Nadnaravnom Blaženstvu.²¹ Ovo poimanje srca s dijalektičkim odsjevom: »explicitatio impliciti« pruža Rahneru ključ za razumijevanje odnosa između Pracrkve i kasnijih naraštaja u crkvenoj povijesti; ključ je to kojim on tumači i razvitak dogmi i samu Inspiraciju svetih Knjiga kao i njihov odnos prema Tradiciji.²² Polazeći od istoga ključnog uvida Rahner će skladno razlučiti »dvostruku« Objavu: vanjsku — kategorijalnu, koja povjesnim putem (preko »periferije«) prilazi k čovjeku, i nutarnju — transcendentalnu, koja u dubini srca, u samom »centru«, pogađa čovjeka. Ova posljednja dana je svim ljudima bez razlike, jer svi su pozvani k Nadnaravnom Cilju; odražava se pak u dušama kao nadnaravni egzistencijal konkretnoga ljudskog bivanja. nezamjetljiv i neočljiv u svojoj nadnaravnosti, ali ipak stvaran i djelotvoran u tolikoj mjeri te sve Krvlju Kristovom otkupljene pozemljare treba smatrati »anonimnim kršćanima«.²³ To nas, bez sumnje, nuka na dijalog s nekršćanima i samim bezvjercima; ali se Rahner u pogledu tog dijaloga ne zanosi pretjeranim nadama! On zna da sav naš izvanjski apostolski rad ostaje sličan onom ceremonijalnom obilaženju što su ga Židovi provodili oko jerihonskih zidina:²⁴ srca se konačno mogu obratiti jedino Silom s Visine, a ne trubljenjem po zemlji! Zato je u njegovim očima najuspješniji apostolat molitva, kojom čovjek zađe u vlastito srce i sjedini se s Bogom; tad je naime najbliži i srcima svoje braće-ljudi, u kojima boravi isti Bog.²⁵ Najveći pak doprinos što ga u tom pravcu kao pojedinci možemo pridonijeti zajednici čovječanstva jest samo naše umiranje: jer po smrti ne »bježi« čovjek iz »čahure« materijalnog kozmosa, ne postaje »a-kosmisch«, nego baš naprotiv zalazi u »srce« stvorenog bitka te na taj način, postavši »all-kosmisch«, prinosi svoj egzistencijalni obol cjelini svemirske stvarnosti.²⁶ Pod tim bi vi-

20. *Zur Theologie des Symbols*, Schriften IV, Einsiedeln 1960, str. 291 sl.

21. *Bemerkungen zum dogmatischen Traktat De Trinitate*, Schriften IV, Einsiedeln 1960, str. 103—133.

22. *Über die Schriftinspiration*, Quaestiones disputatae — sv. I. Por. Schriften I, str. 49—90; IV, str. 11—50.

23. POR. K. RIESENHUBER SI, *Der anonyme Christ, nach Karl Rahner*, Zeitschrift für katholische Theologie 86 (1964) 286—303.

24. *Worte ins Schweigen*, 6. izdanje 1954, str. 64 (Gott meiner Sendung)

25. *Über das Laienapostolat*, Schriften II, str. 889—373.

26. *Zur Theologie des Todes*, Quaestiones disputatae — sv. II.

dom trebalo gledati veličanstveni odjek Kristove Smrti i Uskrsnuća u Kozmosu; u tom pravcu trebalo bi tražiti eshatološki značaj Crkve i Njezinih sakramenata: i ovi su naime realni, realizatorni simboli Kristove Zaručnice u životu pojedinih Njezinih udova²⁷, simboli, koji već sadrže »in nuce« Završnu Puninu, ali će konačni Rascvat svega doći istom po kataklizmi Sudnjega Dana. Samo ni tada, u Vječnom Blaženstvu, nećemo mi Boga »doumiti« do dna; naše Nebo neće biti u tom da razumski odgonetnemo svu Dubinu Božju, nego da se posvemašnjom nesebičnošću izručimo Onom koji nam zauvijek ostaje Tajna!²⁸ Boga naime ne možemo na božanski način spoznati, ali Ga možemo ljubiti »božanskom mjerom«, tj. »ex toto corde«.

U čitavoj ovoj Rahnerovoj sistematici mogao je neke tomiste osupnuti njegov izraziti Kristocentrizam sa »skotističkim« zamišljajem Blaženstva, dok su mu na filozoskom području površni kritičari zamjerali šutnju u pogledu tkvz. »realne distinkcije«. Dapače, C. Fabro naziva ga »suarezijancem«²⁹ ne videći da je upravo Karl Rahner prvi od svih tomista odlučno okrenuo leđa esencijaliziranom Kajetanovu terminu »existentia« te magistralno razradio Akvinčev zamišljaj »esse«, davno prije nego li to učiniše Gilson, Raeymacker, Hegyi i dr.³⁰ U svakom slučaju, značajna je činjenica da sa svim tim zamjerkama »ukrućenih« tomista nije kod Rahnera bio otkriven ni najmanji trag nekakvog plitkog novotarstva; i najuporniji protivnici moraju mu priznati da on za sva svoja philosophoumena i theologoumena navodi suvisle priključke u davnoj skolastičkoj i patrističkoj tradiciji. Samo ljudi koji nisu čitali nijednoga Rahnerova važnijeg spisa, mogli su udarati na nj' kao na pobornika »nove teologije«, odnosno »novog modernizma«; u zbilji pak, njegove su studije tako temeljito zasnovane na izvornoj kršćanskoj tradiciji, te se J-B. Metz usudio ustvrditi, da je »T r a d i t i o n s b e j a h u n g« primarna i primordijalna karakteristika Rahnerova teološkog profila uopće.³¹ Smatramo da ova tvrdnja nije pretjerana. Dakako, Rahnerova se vjernost predaji ne sastoji u pukom ponavljanju starinskih formula, ponavljanju koje kod mnogih lako prelazi u rutinu i površno fraziranje; on zna upravo genijalnom vidovitošću razotkriti u tim formulama ono, preko čega se već stoljećima prelazilo kao da bi bilo savršeno jasno i svakom razumljivo; on zna iz pradavnih izričaja izljuštiti životnu i životvornu jezgru — koja usred današnjice zvoni zaista moderno i suvremeno, ne zato što bi bila modernistički ishitrena, nego jer joj je iskreni poklonik tradicije omogućio da konačno i pred našim umom zablista kao »pulchritudo tam antiqua et semper nova«.

Ali, moramo pridodati, uporedo s ovom tradicionalnošću, koju na Rahneru živo ističe Metz, jednako je važna i druga specifična oznaka, koju osobito naglašuje protestantski prvak Hans Chr. Asmussen: Rahner naime nije samo vještak, koji bi iz poklada prošlosti spretno »spasavao« istine, potrebite našem naraštaju; njegova je vrlina u tom što on sam tu svetinju Predaje osobno asimilira, da je onda iznese pred svoje suvremenike u vlastitoj životnoj sintezi, kao svjedočanstvo vlastitoga srca i života. Zato i jest »najznatstvenija« njegova teologija u isti mah i »najkerigmatičnija«,³² najobjektiv-

27. Kirche und Sakramente, Quaestiones disputatae — sv. X.

28. Über den Begriff des Geheimnisses in der katholischen Theologie Schriften IV, str. 51—99.

29. C. FABRO, Participation et causalité selon S. Thomas d' Aquin, Louvain 1961, str. 55 sl.

30. Por. Geist in Welt, I izdanje str. 101—161; drugo izdanje str. 166—232.

31. U posveti skupnog djela: Gott in Welt, svezak I, str. 5*.

32. In Wirklichkeit ist die strengste, die leidenschaftlich der Sache allein ergebene, immer neu fragende, die wissenschaftlichste Theologie auf die Dauer die kerygmatischste.« Schriften I, str. 15—16.

niji njegovi izvodi u isti mah su i »najs subjektivniji«, tj. dok govori kao učitelj, ne iznosi pred slušače samo istinite neke stavke, nego im izručuje vlastito srce. Prema sudu Asmussenovu, od vremena Tridenta i Augsburga nije Evropa imala teologa koji bi uspio tako nadvladati kobni rascjep između »Riječi« i »Žrtve« — kao što je to izveo Rahner. Zato i jest izvanredno obljubljen među protestantima! Ne zbog toga što bi sam postao »ein wenig protestantisch« ili što bi, nošen lažnim irenizmom, krnjio katoličku baštinu tražeći kompromisne nagodbe! Rahner govori s v u katoličku istinu, on ne prešućuje upravo ništa; ali on tu istinu govori kao riječ vlastitoga srca! Stoga ona, bila izgovorena ili napisana, odjekuje posvud kao Novost; stoga je to istinska riječ Ekumene, koja nam kroz maglu sadašnjosti daje naslutiti jednu sretniju budućnost!«³³

Pripomenimo ipak, da ti Rahnerovi navještaji bolje budućnosti³⁴ nemaju ništa zajedničko s onim fantaziranjem, koje ponekad susrećemo u katoličkim časopisima kao »žil-vern«-ovske recepte za Crkvenu teoriju i praksu u XXI-om stoljeću! Rahner i odviše dobro pozna prošlost, on i odviše poštiva »dinamični elemenat« u kršćanstvu,³⁵ a da bi se odvažio na eidetička nagađanja o budućim naraštajima. On je teolog koji govori o vjeri i u vjeri, koji živi od vjere i za vjeru; kao takav, ne očekuje on boljitka Crkve u sutrašnjici ni od kakvih ljudskih prognoza, planova i taktika, nego svu nađu stavlja u Boga i sve sile upravlja na to da mi — današnji kršćani, budemo zbilja bez farizejskih, formalističkih »glazura« kršćani. Ispravni taj stav u današnjici jest, na kraju krajeva, glavni i jedini imperativ što nam ga, prema Rahneru, nameće »die anstrengende Zukunft«!

IZDANCI JEDNE LJUBAVI

Kod intimne proslave Rahnerova jubileja 5. ožujka 1964. nije na počasnom mjestu u dvorani izdavačke kuće »Herder« sjedio sam 60-godišnji svećar nego njegova 89-godišnjica starica-majka. Sin je tim lijepim gestom htio pokazati svoju zahvalnost onoj, koju je povrh djetinje kolijevke prvu na zemlji ugledao i u čijim je dubokim, tamnim očima već onda, kad još nije pravo znao za sebe, pomalo naslućivao nježnost, ljepotu i svetost Kristove Zaručnice, Svete Crkve. U rodnom je domu pod majčinom paskom upio Rahner duboko u srce ljubav i oduševljenje za Kristovo Djelo na zemlji, čemu je mnogo pridonijelo i prijateljevanje s P. Giorgiom Frassatijem; samo ta ljubav može nam danas protumačiti sve ono što je Rahner u dosadašnjem životu ostvario. Da je naime radio iz kakvih drugih motiva, da je tražio vlastiti uspjeh i slavu, davno bi već bio, shrvan napadajima, klevetama i nepravdama, krenuo putem suvremenih apostata!

Za razliku od svog prijatelja Y Congara OP, koji kroz sav život ostade u nekom smislu »produhovljeni vizionar«,³⁶ Rahner uvijek i posvud teži k iz-

33. *Theologie in der Nachfolge Jesu*, u časopisu »Feuerreiter« od 7. III. 1964, str. 16.

34. Por. »Chancen des Christentums heute« u knjižici: *Das freie Wort in der Kirche*, 2. izdanje Einsiedeln 1954.

35. *Das Dynamische in der Kirche*, Quaestiones disputatae — sv. V.

36. Najbolju potvrdu za ovaj naš navod dao je sam o. Congar u tugaljivom predgovoru knjige: *Chrétiens en dialogue*. Taj je tekst u cijelosti objavio i časopis »Informations catholiques internationales« br. 217. od 1. VI. 1964, str. 17—32. Aludirajući na tu činjenicu — kao i na lanjski napis M. Skvorca: »Congarova vizija Crkve«, dali smo ovom prikazu naslov: »Rahnerova služba Crkvi«.

ravnom apostolatu. Njegova znanstvenost nije nikad bila narcistički zauzela sama u sebe, nego je od početka do kraja stajala u službi duša i pastora! Jamče to praktične opaske kojima obiluju sva njegova djela i naročita njegova školska predavanja. Jamče to kritičke napomene, kojima se češće zna osvrnuti na zemaljsku situaciju Crkve, u kojoj svi udovi bez iznimke počevši od Svetog Oca pa do posljednjeg ministrantića, moraju dnevno iskreno moliti: »Confiteor« . . . Jamče to Rahnerova redovnička subraća, koja su iz raznih krajeva svijeta dolazila u Innsbruck, da se s njim porazgovore o znanstvenim problemima, a on ih se znao u najkraćem roku uljudno osloboditi, dok je na cesti stajao ponekad više od pola sata s kakvom ubogom bakicom — da sasluša sve njezine tužbe i da joj onda obilazeći kojekakve urede i poznanike priskrbi izdašnu pomoć. Jamče to skupine srednjoškolaca i studenata, redovničkih poglavara i laičkih apostola, mladih bogoslova i crkvenih prelata, kojima je držao duhovne vježbe, obnove i sabranja, ne izmičući nikad ni od ispovjedaonice ni od propovjedaonice. Jamče to brojni gradski i seoski župnici, koji su na »koronama« pozorno slušali misaone, a u isti mah životu veoma bliske referate Rahnerove, baš kao i vjernici svih mogućih staleža: publicisti i sociolozi, liječnici i psihijatri, pedagozi i umjetnici, vođe pastoralnih, karitativnih, obiteljskih i odgojnih ustanova, kojima je iz godine u godinu morao govoriti. Jamče to Bruxelles, Meran, Bozen, Zürich- Mastricht, Louvain, Trento, Basel, Haarlem, Nijmegen, Istočni i Zapadni Berlin, Comillas, Granada, Hilversum, Salszburg, Hannover, Würzburg, Bonn, Heidelberg . . . koji su u njemu gledali vrhovno dostignuće svojih zborovanja. Isto bi mogao zajamčiti i marksistički filozof Ernst Bloch, koji je od 30. travnja do 3. svibnja 1964. pribivao zborovanju što se u Münchenu vodilo o temi: »Čovjek u svjetlu kršćanske teologije i dijalektičkog materijalizma«, te ondje kao prvak materijalizma i javno i privatno raspravljao s Rahnerom, svojim najistaknutijim partnerom. Jamče to, konačno, i silni pothvati što ih Rahner usred sabsorske djelatnosti i novih profesorskih obveza poduzetno planira, a to su:

— Priručnik pastoralne teologije u 5 svezaka, kojemu će uz Rahnera biti izdavači F. X. Arnold, V. Schurr i L. M. Weber.

— Kerigmatički leksikon za župnike i propovjednike pod naslovom: *Sacramentum mundi*, koji će uz Rahnerov njemački original imati uporedo i francusko (J. Daniélou) i španjolsko (J. Alfaro) i talijansko (C. Colombo) i englesko (G. Weigel), a možda i holandsko izdanje.

— Novi međunarodni teološki časopis *Concilium*, što ga je Rahner zasnovao s vodećim nizozemskim teologom E. H. Schillebeeckxom, a prvi bi mu broj imao izići početkom 1965. na pet jezika.

— Jedanaesti, dopunski svezak prerađenog *Lexikon für Theologie und Kirche*, u kojem bi temeljito bili proučeni stavci i zaključci II Vatikanskog Sabora.

— Cjelovit teološki priručnik pod imenom: *Mysterium salutis*, koji bi prema Rahnerovim načelima i uputama uređivali švicarski teolozi J. Feiner i M. Löhrer OSB. Izdavačka kuća »Benziger« tiska već prvi svezak toga priručnika.

Ima ih koji ovu poletnu i svestranu djelatnost Rahnerovu tumače kao neku nametljivost, kao da bi on, služeći Crkvi, išao za tim te na kraju Crkva

37. Por *Kirche der Sünder*, Wien 1947.

počne služiti njemu. Čulo se čak tu i tamo govorkanja da Rahner poput pauka prede mrežu oko Sabora i nastoji dirigirati tijekom saborskih rasprava. Istina je, međutim, da su baš začetnici takvih govorkanja htjeli jednu ili drugu svoju ideju-miljenicu promaknuti na čast saborske definicije; a kad se pokazalo da njihov zamišljaj neće izdržati kritiku vrsnog poznavaća tradicije, Karla Rahnera, spremno ga optužiše da on svoj stav nameće Saboru i Crkvi.

Poznato je npr. da Rahnerov nazor o odnosu između Biblije i Tradicije stoji iznad one oporbe koja danas dijeli dvije teološke struje. Zna se također da je Bruno Decker, član tkzv. »Commissio Leonina« za izdanje Akvinčevih djela, uspješno dokazao kako se taj Rahnerov nazor o »izvorima« Objave u svemu podudara s tradicionalnim shvaćanjem sv. Tome...³⁸ Ipak, Rahner nije u Rimu tražio »pobjedu« svoje zamisli, nego je u čednoj i veoma dokumentarnoj studiji: »De non definienda illimitata insufficientia materiali Scripturae« iznio razloge, iz kojih se vidi da cijela ova problematika nije još ni izdaleka dozrela za svečano definiranje. Nažalost, nije mu bilo moguće da tu studiju objelodani pod vlastitim imenom.³⁹

Isto je tako poznato da su za vrijeme rasprava o kolegijalnom značaju episkopata Msgr Pietro Parente i splitski biskup Dr Frane Franić izložili saborskim Ocima dva suprotna tumačenja kolegijalnosti... Podjednako se zna da je Rahner već odavna zastupao u ovoj stvari mišljenje, koje se ne slaže ni s jednim od navedenih govornika; međutim, njegovu sentenciju nije nitko iznio pred Sabor! Doduše, bolonjski je povjesničar G. Alberigo upravo onih dana izdao knjigu: »Lo sviluppo della dottrina sui poteri nella Chiesa universale«, koja svjedoči da se u Rimu od 16. do 19. vijeka smatralo tradicionalnim mišljenjem, veoma blisko Rahnerovu poimanju. U tom su smislu i neki Oci, na pr. tebanski (koptski) biskup Isaac Ghattas i čitav niz njegovih kolega s Istoka, pismeno predložiti sitnije izmjene u trećem poglavlju konstitucije »De Ecclesia«; bilo bi ipak naivno, smatrati te ljude Rahnerovim »eksponentima«! Njemu uostalom nije bilo dano ni da svoju najnoviju i najuspjeliju studiju: »Die kollegiale Struktur des Bischofsamtes« sam preda u tisk.⁴⁰

Napokon, s obzirom na današnje mariološke rasprave, vrijedno je napomenuti da u Rahnerovoj knjizi: »Maria, Mutter des Herrn« završno poglavlje predstavlja pravi biser ne samo među Rahnerovim spisima nego u mariološkoj literaturi uopće! Naslov toga poglavlja glasi: »Posrednica milosti«, »Mitterlerin der Gnaden«...⁴¹ Uz to treba istaknuti da je Rahner bolje od mnogih svojih suparnika-mariologa uočio korelativitet između Gospina Posredništva u Nebu i Njezina Sudioništva u Otkupljenju na zemlji: »Mediatio« i »Corredemptio« njemu su samo dva vidika na jednu te istu zbiljnost,⁴² dva

38. Schriftprinzip und Ergänzungstradition in der Theologie des hl. Thomas von Aquin, u skupnom djelu: »Schrift und Tradition«, Essen 1962, str. 191—221.

39. Objavio pod svojim imenom Dr Paul Rusch, insbruški biskup, u časopisu »Zeitschrift für katholische Theologie« 85 (1963) 1—15.

40. I opet pod svojim imenom objavio Dr Paul Rusch, insbruški biskup, u časopisu »Zeitschrift für katholische Theologie« 85 (1964) 257—285.

41. Prvo izdanje Freiburg 1956; četvrto izdanje 1962, str. 96—110.

42. »Denn beides (d. h. Gnadenmitterschaft und Miterlöserschaft) ist dasselbe nur mit einem verschiedenen Bezug auf die Heilsgeschichte in ihrem Vorlauf und in ihrer ewigen Gültigkeit und Vollendung« K. Rahner, »Zur konziliaren Mariologie« — u časopisu »Stimmen der Zeit« 89 (Mai 1964) 81—101. Navedeni citat nalazi se na strani 95.

vidika koje nije moguće zasebno razumjeti ili definirati. Nu kako nijedan od tih vidika nije dandanas do kraja razrađen priželjkivao je Rahner da na Saboru ne dođe ni do kakvih novih marijanskih definicija, nego da se samo s novom i većom jasnoćom iskaže kako Gospa nadilazi okvir privatne pobožnosti vjernika i zalazi »amtlich«, »heilsgeschichtlich« u javni život Crkve kao Cjeline...⁴³

U svemu ovom Rahnerovu postupku ne razabire se toliko tašta nametljivost koliko briga i skrb za dobro Crkve. Ustrajna pak revnost kojom on bez predaha radi na svojim dalekosežnim planovima unatoč brojnih iskušenja i napadaja, ta ustrajna revnost ne može biti plod samoljublja, nego joj treba tražiti korijen u iskrenoj ljubavi prema Crkvi. Tako su barem shvatila Rahnerov rad tri slavna sveučilišta: Münster, Georgetown i Strasbourg, kad mu prigodom 60-godišnjeg jubileja dadoše počasne doktorate. Tako su ga ocijenili i potpisnici »Tabulae gratulatoriae« koji svojim imenima ispuniše preko 60 strana prvoga sveska Rahneru posvećenog djela: »Gott in Welt«.⁴⁴ Sama pak činjenica da je čitava naklada te jedinstvene publikacije⁴⁵, unatoč strogo znanstvenog sadržaja i veoma visoke cijene, bila razgrabljena u nekoliko mjeseci, zorno svjedoči da Rahnerova ljubav prema Crkvi nije ostala bez odziva u onima koji su ... Crkva.

Rahnerov prošlogodišnji jubilej u danima zimskog olimpijskog slavlja podsjetio je mnoge na jedan običaj antikle Grčke: gradovi naime, u koje bi se vratio domaći sin, pobjednik na Olimpijadi, simbolički bi porušili jedan dio svojih utvrda u znak da se ničeg ne boje kad imadu takve sugrađane... Ukoliko Providnost daje u našim danima Crkvi takve sinove, kakav je Karl Rahner, čini nam se da i mi smijemo u tom daru Neba gledati ohrabrenje za budućnost.

43. Čini se da u tom smislu možemo najpotpunije shvatiti alokuciju Pape Pavla VI od 21. XI. 1964. na zaključku trećeg saborskog zasjedanja. Već je naime prije kardinal Wyszynski isticao kako novi Marijin titul: »Majka Crkve« treba da nadvlada razdor između »kristotipijske« i »ekleziotipijske« struje mariologa; Papa je, međutim, u svojoj alokuciji taj novi »kristotipijski« naziv utkao u jasan »ekleziotipijski« kontekst govoreći o Kristu kao Jedinom Posredniku s napomenom da je Marija »portio maxima, portio optima, portio praecipua, portio electissima Ecclesiae«! (Por »L' Osservatore Romano« od 22. XI. 1964, str. 2, stupac 2. i 5.) Davna je Rahnerova teza da obadviije mariološke struje nose u sebi po jedan dio istine, koji se ne smije prezreti!

44. Svih potpisnika ima preko 900; među njima se nalazi 14 kardinala, 2 patrijarhe i 24 nadbiskupa, dok biskupi sami ispunjavaju 9 strana. U nizu nadbiskupa uvrstio se među Rahnerove čestitare i preuzv. zagrebački nadbiskup Dr Franjo Šeper, jedini iz naših krajeva.

45. Prvi svezak broji 84+964 strane. Cijena je čitavom djelu 98 DM. Osim »Tabulae gratulatoriae« načelu prvoga sveska i cjelovite Rahnerove bibliografije s nekim shemama na kraju drugoga sveska, djelo sadrži 72 znanstvena priloga iz pera svećarevih štovatelja i učenika.